

ЗЛОВЖИВАННЯ ЦИВІЛЬНИМИ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ ЯК ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ ФАКТ*

Анна Штефан,
завідувач відділу авторського права і суміжних прав
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України,
кандидат юридичних наук

У статті викладено наукову теорію про належність зловживання цивільними процесуальними правами до окремого різновиду цивільних процесуальних фактів-дій. Проведено аналіз сутності цього правового явища, здійснено його порівняння з категорією правопорушення, розглянуто критерій добросовісності як підставу для розмежування правомірної поведінки та зловживання цивільними процесуальними правами, запропоновано авторське визначення поняття зловживання цивільними процесуальними правами.

Ключові слова: зловживання процесуальними правами, добросовісність, процесуальний юридичний факт

Постановка проблеми. Процесуальним юридичним фактом є реальна дія (бездіяльність), чия правова модель передбачена у нормі цивільного процесуального права і вчинення якої здатне породжувати процедурні наслідки стосовно виникнення, зміни, належного функціонування (розвитку) чи припинення цивільних процесуальних правовідносин.

Згідно з традиційною для юридичної науки класифікацією за волювою ознакою юридичні факти поділяються на події та стани, що не залежать від волі людини, та дії, що результатом певного волевиявлення. Термін «дії» щодо юридичних фактів охоплює не лише активну форму поведінки, яка виявляється у вчиненні певної дії, а й пасивну, що полягає в утриманні від вчинення певної дії, у бездіяльності. В свою чергу, дії як процесуальні факти прийнято класифікувати на правомір-

ні, які відповідають вимогам правових норм, та неправомірні, які становлять правопорушення.

Проте ця класифікація охоплює не всі можливі види процесуальної поведінки, яка здатна здійснювати вплив на цивільні процесуальні правовідносини. В непоодиноких випадках процедурні наслідки у справі виникають внаслідок вчиненого зловживання цивільними процесуальними правами, що не належить ні до правомірних, ні до неправомірних дій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зловживання процесуальними правами є однією з поширених тем у наукових працях останніх декількох років, однак увага в них більшою мірою зосереджена на з'ясуванні способів зловживання правами та виробленні заходів протидії ним. Процесуальні юридичні факти та їх класифікація також знаходяться в полі зору

* Стаття друкується в авторській редакції

наукової спільноти. При цьому ні в українській, ні в зарубіжній доктрині поки що немає розробок зловживання правами як самостійного різновиду процесуальних юридичних фактів. Обґрунтування цієї теорії шляхом побудови відповідних положень і є метою дослідження у цій статті.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Передбачаючи у ст. 27 ЦПК широкий комплекс процесуальних прав та встановлюючи загальний обов'язок добросовісно їх здійснювати, законодавець виходив з того, що практичне здійснення цих прав матиме спрямованість на реалізацію особами, які беруть участь у справі, своїх процесуальних функцій. Разом з тим, заінтересованість у досягненні певного результату, створення вигідного для себе становища часто спонукає особу до вчинення процесуальних дій, метою яких є не стільки захист своїх інтересів, скільки створення перешкод у реалізації прав чи здійсненні повноважень іншими суб'єктами цивільних процесуальних правовідносин.

Відповідно до ч. 3 ст. 162 ЦПК, учасники цивільного процесу, а також інші особи, присутні в залі судового засідання, зобов'язані беззаперечно виконувати розпорядження головуєчого, додержуватися в судовому засіданні встановленого порядку та утримуватися від будь-яких дій, що свідчать про явну зневагу до суду або встановлених в суді правил. За неповагу до суду винні особи притягуються до відповідальності, встановленої законом, питання про притягнення до якої вирішується судом негайно після вчинення порушення. Однак окрім заходів процесуального примусу у вигляді попередження і видалення із залу судового засідання учасників цивільного процесу та інших осіб, присутніх в судовому засіданні, та заміни перекладача (ст. 92 ЦПК), інші міри відповідальності за порушення порядку під час судового засідання або невиконання розпоряджень головуєчо-

го процесуальним законом не передбачені. Для особи, яка формує свою процесуальну діяльність шляхом недобросовісної реалізації процесуальних прав, залишається широке поле для подання неналежних доказів, оскарження ухвал про відмову у їх прийнятті, пред'явлення необґрунтованих клопотань та відводів, вчинення інших дій, які формально не демонструють явну зневагу до суду, не становлять порушення порядку під час судового засідання або невиконання розпоряджень головуєчого.

Вирішення цієї проблеми запропоноване у Проекті Закону про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів, реєстраційний номер 6232 від 23 березня 2017 р. (у подальшому — Законопроект).

Відповідно до п. 12 ч. 3 ст. 2 Законопроекту, неприпустимість зловживання процесуальними правами визнана однією з засад (принципів) цивільного судочинства. Роль суду у реалізації принципу змагальності сторін полягає, зокрема, у запобіганні зловживанню учасниками судового процесу їх правами (п. 5 ч. 5 ст. 12 Законопроекту). Зловживання процесуальними правами у ч. 2 ст. 45 Законопроекту визначається як дії, що суперечать завданню цивільного судочинства, до яких віднесено:

- 1) подання скарги на судові рішення, яке не підлягає оскарженню, не є чинним або дія якого закінчилася (вичерпана), подання клопотання (заяви) для вирішення питання, яке вже вирішено судом, за відсутності інших підстав або нових обставин, заявлення завідомо безпідставного відводу або вчинення інших аналогічних дій, які спрямовані на безпідставне затягування чи перешкоджання розгляду справи чи виконання судового рішення;

- 2) подання декількох позовів до одного й того ж відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих

підстав, або подання декількох позовів з аналогічним предметом і з аналогічних підстав, або вчинення інших дій, метою яких є маніпуляція автоматизованим розподілом справ між суддями;

3) подання завідомо безпідставного позову, позову за відсутності предмета спору або у спорі, який має очевидно штучний характер;

4) необґрунтоване або штучне об'єднання позовних вимог з метою зміни підсудності справи, або завідомо безпідставне залучення особи в якості відповідача (співвідповідача) з тією ж метою;

5) укладення мирової угоди, спрямованої на шкоду правам третіх осіб, умисне неповідомлення про осіб, які мають бути залучені до участі у справі.

За зловживання процесуальними правами, вчинення дій або допущення бездіяльності з метою перешкоджання судочинству передбачено штраф (ст. 149 Законопроєкту).

Запропонований у Законопроєкті перелік дій, що відносяться до зловживання процесуальними правами, неповний та не охоплює інші випадки недобросовісної процесуальної поведінки, добре відомі судовій практиці. Серед таких прикладів можна навести затягування строків розгляду справи та неявку в судові засідання з усіх можливих причин, коли заінтересована особа регулярно «перебуває» у відпустці, відрадженні чи на лікарняному; таке застосування інституту забезпечення позову, коли дійсною метою вжиття тих чи інших заходів є створення несприятливого становища для відповідача чи навіть завдання йому шкоди.

У доктрині сутність зловживання правами як правового явища тлумачиться по-різному. Ряд учених відносять його до специфічної форми правового нігілізму, стверджуючи, що це кваліфікований випадок нігілістичного підходу до права, коли заперечення права відбувається під виглядом його дотримання [1, с. 82]. Вчиняючи зловживання правом, особа фактично про-

являє свою неповагу до свобод інших осіб та права в цілому. Зловживаючи правом, особа скептично, зневажливо, зарозуміло сприймає право, не вірить у можливість і навіть необхідність права як найбільш ефективного регулятора суспільних відносин [2, с. 262]. Г. М. Чувакова називає зловживання правами видом правової аномалії [3, с. 440], В. В. Комаров — юридичним парадоксом [4, с. 410]. Розробивши чимало пропозицій щодо заходів та засобів протидії зловживанню цивільними процесуальними правами, наукове товариство поки не досягло єдності у розумінні змістовної сутності цього поняття. На сьогодні у теорії сформувалося декілька різних підходів до його визначення.

Доволі поширеною є точка зору, що досліджуване явище — це особлива форма цивільного процесуального правопорушення. Така позиція була обґрунтована, зокрема, А. В. Юдіним, який пропонує вважати зловживанням процесуальними правами умисні недобросовісні дії учасників цивільного процесу (а в окремих випадках і суду), що супроводжуються порушенням умов здійснення суб'єктивних процесуальних прав і здійснюються лише з видимою реалізацією таких прав, які поєднуються з обманом стосовно відомих обставин справи, з метою обмеження можливості реалізації чи порушення прав інших осіб, які беруть участь у справі, а також з метою перешкоджання діяльності суду з правильного і своєчасного розгляду та вирішення справи, які тягнуть застосування заходів цивільного процесуального примусу [1, с. 15]. На можливість віднесення зловживання процесуальними правами до особливої форми цивільного процесуального правопорушення вказує також В. В. Комаров [4, с. 414].

Інша група учених при формулюванні дефініції зловживання правами уникає безпосереднього використання термінів «правопорушення» чи «неправомірні дії» та вживає смислові кон-

струкції, що вказують на характеристики такої поведінки як злісної чи недобросовісної. Зокрема, під зловживанням процесуальними правами пропонується розуміти умисні недобросовісні дії учасників цивільного процесу, що супроводжуються порушенням умов здійснення суб'єктивних процесуальних прав і створення оманливого переконання щодо їх дійсної реалізації [5, с. 67]. Це соціально шкідлива поведінка уповноваженого суб'єкта, спрямована на реалізацію своїх суб'єктивних прав, яка формально відповідає чинним правовим нормам, проте суперечить соціальному призначенню прав, що реалізуються, та порушує межі їх здійснення з метою спричинення шкоди (суспільству, державі чи іншим особам) чи без такої мети [6, с. 56]. Це недобросовісна, злісна поведінка уповноваженої особи, яка посягає на конструктивні принципи правового регулювання. Сутність зловживання правом визначається ступенем соціальної шкідливості поведінки, обумовленої корисливою чи іншою особистою заінтересованістю, егоїстичним втіленням в процедуру використання прав лише своїх інтересів на шкоду правам та/або законним інтересам інших осіб, чим спотворюється мета правового регулювання, втілена законодавцем [7, с. 13].

Третій підхід ґрунтується на тому, що зловживанням процесуальними правами є здійснення наданого законом права всупереч його істинному призначенню та регулятивному потенціалу. Подібне тлумачення можна знайти у практиці Європейського Суду з прав людини та зарубіжній доктрині.

Дії, що утворюють зловживання процесуальними правами, часто врегульовані та санкціоновані законом, проте називаються інакше і не містять жодного явного посилання на зловживання [8, с. 7]. Зловживання правом може бути описане як поведінка, яка на перший погляд здається законною і за допомогою якої людина фактично реалізує режим, що допускається у змі-

сті суб'єктивного права, але в той же час порушує межі реалізації суб'єктивного права, визначені умови його здійснення [9, с. 13].

Дефініції у цій же площині пропонують і деякі українські вчені, відносячи до зловживання цивільними процесуальними правами використання учасником цивільного процесу свого суб'єктивного цивільного процесуального права з метою, яка суперечить завданням цивільного судочинства [10, с. 14]; недобросовісне здійснення особою права на судовий захист, використання стороною судового процесу цього права не у відповідності з призначенням процесу [11, с. 148].

Неоднозначне сприйняття розгляданого правового явища зумовлює потребу у чіткому визначенні його правової природи та сутності. Перш за все, слід встановити, чи є підстави вважати зловживання процесуальними правами особливою формою правопорушення.

У теорії права під правопорушенням розуміють суспільно небезпечне або шкідливе діяння, яке порушує норму права [12, с. 507]; протиправне, винне, соціально шкідливе діяння, яке тягне за собою юридично визначені для правопорушника негативні наслідки [13, с. 359]. Відповідність зловживання процесуальними правами природі правопорушень можна виявити шляхом аналізу елементів, що входять до складу правопорушення:

1) суб'єкт — деліктоздатна особа, яка вчиняє певні дії. В контексті зловживання цивільними процесуальними правами таким суб'єктом є учасник цивільних процесуальних правовідносин, якому законом надані певні права відповідно до його процесуального положення;

2) суб'єктивна сторона у вигляді сукупності ознак умислу, мотиву і мети, які відображають ставлення суб'єкта до вчинюваних ним дій. Зловживання правом не відбувається випадково, це завжди свідомий вибір певної поведінки, що може бути скерований прагненням досягти визначеного результату чи

уникнути настання наслідків, які прогноуються у справі та не бажані для суб'єкта. Отже, стосовно зловживання процесуальними правами можна вести мову про наявність умислу (вольовий та усвідомлений характер дій), мотиву як причини вчинення дій (потреба в отриманні певного результату) та мети (досягнення бажаного результату чи відвернення, відкладення у часі настання небажаних наслідків);

3) об'єкт — суспільні відносини та цінності (певні блага), що охороняються правом, на які спрямовано посягання суб'єктів правопорушення [13, с. 363]. Зловживання процесуальними правами має зв'язок із деструктивним впливом на судовий процес, внаслідок чого опосередковано погіршується правове становище іншої сторони правового конфлікту [14, с. 50], однак об'єкт замаху у формі охоронюваних відносин при зловживанні процесуальними правами відсутній;

4) об'єктивна сторона — зовнішнє вираження правопорушення, обов'язковим елементом якого є протиправне діяння [12, с. 512]. Дії, що вчиняються шляхом зловживання процесуальними правами, не відносяться до протиправних, а навпаки, формально відповідають приписам правових норм. Як зауважується у доктрині, це нібито законна поведінка, яка на перший погляд відповідає абстрактно дозволеному загальному режиму поведінки певного суб'єкта права [9, с. 13]. Зловживаючи цивільними процесуальними правами, суб'єкт не діє всупереч вимогам закону, не порушує приписи правових норм.

Проведений аналіз вказує на неможливість віднесення зловживання процесуальними правами до особливої форми правопорушення через відсутність у цьому явищі об'єкту та об'єктивної сторони як обов'язкових елементів правопорушення. Тому більш вірною видається висловлена у правознавчій теорії думка, що зловживання правами — це не замах на охоронювані законом відносини, а

шкідливий для інших осіб спосіб реалізації своїх прав та інтересів [7, с. 15].

Для розмежування належного здійснення цивільних процесуальних прав та зловживання ними ЦПК у ч. 3 ст. 27 використовує лише один критерій — добросовісність. З такої ж позиції виходить Законопроект, визначаючи у ч. 1 ст. 45, що учасники судового процесу та їх представники повинні добросовісно користуватися процесуальними правами, а зловживання ними не допускається.

Добросовісне здійснення цивільних процесуальних прав потребує від осіб, котрі беруть участь у справі, такої реалізації прав, яка відповідала б їхньому призначенню та здійснювалась у спосіб, визначений цивільним процесуальним законом, не завдавала б шкоди правам інших учасників цивільного процесу [15, с. 258]. Критеріями добросовісної поведінки учасників процесуальних правовідносин пропонується вважати: а) здійснення прав і обов'язків у відповідності до норм процесуального законодавства; б) усвідомлення сутності процесуальних правовідносин як відносин, що виникли з метою здійснення правосуддя у цивільній справі; в) відмова від реалізації своїх процесуальних прав та обов'язків з метою зловживання ними [16, с. 79].

Найбільш точна характеристика добросовісності у цивільному процесі знаходиться у площині усвідомлення особою, яка бере участь у справі, меж допустимої поведінки при реалізації свої процесуальних прав. На розвиток цієї тези можна подати такі аргументи.

Цивільне процесуальне право — регулятор суспільних відносин у сфері здійснення правосуддя у цивільних справах судами загальної юрисдикції [17, с. 20]. Сутність цивільного процесуального регулювання виявляється у впорядкуванні цивільних процесуальних правовідносин за допомогою норм цивільного процесуального права із метою встановлення необхідної та можливої поведінки суду й учасників ци-

вільного процесу для забезпечення виконання мети і завдань цивільного судочинства [18, с. 4].

Законодавча регламентація широкого комплексу цивільних процесуальних прав передбачає їх цільове використання. Призначенням повноважень, наданих процесуальним законом суду, є досягнення завдань цивільного судочинства зі справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду і вирішення цивільних справ. Для осіб, які беруть участь у справі, процесуальні права та обов'язки передбачені з метою забезпечення реалізації ними своїх процесуальних функцій. Права, надані суду та особам, які беруть участь у справі, не безмежні, вони не можуть здійснюватися свавільно. Реалізація цивільного процесуального права повинна відбуватися виключно для досягнення тієї мети, задля якої це право було надане відповідному суб'єкту цивільних процесуальних правовідносин.

Тому добросовісність у цивільному процесі є не що інше, як здійснення цивільного процесуального права у відповідності до його призначення, яке визначене у законі безпосередньо чи впливає із загальних засад процесуально-правового регулювання.

Виходячи з цього, логічним буде визначення зловживання правом як його недобросовісного здійснення, використання права з перевищенням меж, з іншою метою, ніж та, що встановлена законом. Такі підходи доволі поширені у доктрині, однак для точного розуміння сутності зловживання цивільними процесуальними правами необхідно звернути увагу на такий нюанс.

Реалізація права як процес втілення його в життя здійснюється з метою отримання певного результату, передбаченого законом: подання заяви про виклик свідка — для забезпечення його участі у справі як джерела доказової інформації з метою доказування обставин, які складають підставу вимог чи заперечень; подання заяви про призначення експертизи — для з'ясування

обставин, що мають значення для справи і потребують спеціальних знань у галузі науки, мистецтва, техніки, ремесла тощо. Зловживання цивільним процесуальним правом має мету, відмінну від істинного призначення цього права. Особа, яка допускає зловживання процесуальними правами, заінтересована в отриманні певних процедурних вигод, бажаних наслідків, в той час як реальне втілення права не має для цієї особи значення. При зловживанні реалізація права лише імітується, слугує прикриттям для дій, що спрямовані на досягнення результату, який не пов'язаний із здійсненням правосуддя у справі. Тому більш вірно визначити зловживання цивільним процесуальним правом не як недобросовісну, соціально шкідливу, недопустиму реалізацію права, а як використання можливості, наданої правом, всупереч його призначенню.

Повертаючись до висловленого вище твердження про місце зловживання цивільними процесуальними правами в системі процесуальних юридичних фактів, слід відзначити таке. Як показав проведений аналіз, зловживання цивільними процесуальними правами не належить до правопорушення, не є неправомірною поведінкою. Однак віднести його до правомірної поведінки також неможливо. У доктрині не піддається сумніву, що дії, здійснені в контексті зловживання правами, формально відповідають приписам правових норм, оскільки порушення вимог, визначених законом, при зловживанні не відбувається. Проте ця формальна правомірність не кореспондує принципам цивільного процесуального права, не співвідноситься з метою процесуально-правового регулювання, адже вчинення зловживання спрямовується на досягнення інших цілей, ніж реальна реалізація права відповідно до його призначення. Це дає обґрунтовані підстави вважати, що зловживання цивільними процесуальними правами є окремим різновидом дій,

здатних породжувати процедурні наслідки, а отже, становить самостійний вид процесуальних фактів-дій.

Висновки.

Таким чином, у класифікації за вольовою ознакою цивільними процесуальними юридичними фактами є дії (бездіяльність), що поділяються на:

- правомірні, які здійснюються у відповідності до вимог правових норм;
- неправомірні, при здійсненні яких відбувається порушення норм цивільного процесуального права;

- зловживання цивільними процесуальними правами — використання можливості, передбаченої законом для певного суб'єктивного права, всупереч його призначенню, яке визначене у цивільному процесуальному законі безпосередньо чи впливає із загальних засад цивільного процесуального регулювання. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Юдин А. В. Злоупотребление процессуальными правами в гражданском судопроизводстве: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.15. СПб, 2009. 537 с.
2. Рогач О. Я. Зловживання правом: теоретико-правове дослідження. Ужгород: Ліра, 2011. 368 с.
3. Чувакова Г. М. Зловживання правом як вид правових аномалій // Актуальні проблеми держави і права. 2011. Вип. 60. С. 440-445.
4. Курс цивільного процесу: підручник / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін.; за ред. В. В. Комарова. Х.: Право, 2011. 1352 с. (автор глави, на яку здійснене посилання, — В. В. Комаров).
5. Акімова А. О. Зловживання позивачем правом на звернення до суду з метою встановлення найбільш сприятливих умов для розгляду справи // Зловживання цивільними процесуальними правами: шляхи протидії: матеріали круглого столу (м. Одеса, 27 листопада 2015 року). Одеса: Фенікс, 2015. С. 66-69.
6. Васильєва С. А. Проблема злоупотребления материальными и процессуальными правами: понятие и признаки злоупотребления правом // Економіка та право. 2013. № 2. С. 52-57.
7. Бармина О. Н. Злоупотребление правом как общеправовая категория: теоретико-правовой анализ: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Киров, 2014. 195 с.
8. Taruffo M. Abuse of Procedural Rights: Comparative Standards of Procedural Fairness // Abuse of Procedural Rights: Comparative Standards of Procedural Fairness. Edited by Michelle Taruffo. The Hague / London / Boston: Kluwer Law International, 1999. P. 3-30.
9. Brazdeikis A. Abuse of Procedural Rights: Summary of doctoral dissertation: Social sciences, law (01S). Vilnius, 2011. 38 p.
10. Бичкова С. С., Чурніта Г. В. Зловживання цивільними процесуальними правами // Криміналістичний вісник. 2015. № 2. С. 12-18.
11. Рогач О. Я. Зловживання позивачем процесуальним правом при використанні правових механізмів, передбачених ст. 207 Цивільного процесуального кодексу України // Порівняльно-аналітичне право. 2013. № 3-1. С. 148-150.
12. Сухонос В. В. Теорія держави і права: підручник. Суми: Університетська книга, 2014. 544 с.
13. Загальна теорія держави і права: [Підруч. для студ. юрид. вищих навч. закл.] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Х.: Право, 2009. 584 с.
14. Цал-Цалко Ю. Ю. Відображення проблематики зловживання процесуальними правами // Зловживання цивільними процесуальними правами: шляхи протидії: матеріали круглого столу (м. Одеса, 27 листопада 2015 року). Одеса: Фенікс, 2015. С. 48-51.

15. Кузін Г. Обов'язок добросовісного здійснення прав у цивільному процесі // Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2012. Вип. 56. С. 255-259.
16. Янева Р. Р. Понятие и значение принципа добросовестности в гражданском процессуальном праве // Труды Оренбургского института (филиала) Моск. гос. юрид. академии. 2013. № 17. С. 72-79.
17. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс: Підруч. для студентів юрид. спец. вищ. навч. закл. К.: Ін Юре, 2005. 624 с.
18. Невестюк С. В. Механізм цивільного процесуального регулювання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. К., 2017. 20 с.
1. Yudin A. V. Zloupotreblenie protsessualnymi pravami v grazhdanskom sudoproizvodstve: dis. ... d-ra jurid. nauk: 12.00.15. SPb, 2009. 537 s.
2. Rogach O. Ya. Zlovzhyvannya pravom: teoretyko-pravove doslidzhennya. Uzhgorod, 2011. 368 s.
3. Chuvakova G. M. Zlovzhyvannya pravom yak vyd pravovyh anomalij // Aktualni problem derzhavy i prava. 2011. Vyp. 60. S. 440-445.
4. Kurs tsyvilnogo protsesu: pidruchnyk / V. V. Komarov, V. A. Bigun, V. V. Barankova; za red. V. V. Komarova. Kharkiv, 2011. 1352 s.
5. Akimova A. O. Zlovzhyvannya pozyvachem pravom na zvernennya do sudu z metoyu vstanovlennya najbilsh spryvatlyvyh umov dlya rozglyadu spravy // Zlovzhyvannya tsyvilnymy protsesualnymy pravamy: shlyahy protydyi: materialy kruglogo stolu (m. Odesa, 27 lystopada 2015 roku). Odesa, 2015. S. 66-69.
6. Vasyleva S. A. Problema zloupotrebleniya materialnymi i protsessualnymi pravami: ponyatie i priznaki zloupotrebleniya pravom // Ekonomika ta pravo. 2013. # 2. S. 52-57.
7. Bramina O. N. Zloupotreblenie pravom kak obschpravovaya kategoriya: teoretiko-pravovoy analiz: dis. ... kand. jurid. nauk: 12.00.01. Kirov, 2014. 195 s.
8. Taruffo M. Abuse of Procedural Rights: Comparative Standards of Procedural Fairness // Abuse of Procedural Rights: Comparative Standards of Procedural Fairness. Edited by Michelle Taruffo. The Hague / London / Boston: Kluwer Law International, 1999. P. 3-30.
9. Brazdeikis A. Abuse of Procedural Rights: Summary of doctoral dissertation: Social sciences, law (01S). Vilnius, 2011. 38 p.
10. Bychkova S. S., Churpita G. V. Zlovzhyvannya tsyvilnymy protsesualnymy pravamy // Kryminalistychnyj visnyk. 2015. # 2. S. 12-18.
11. Rogach O. Ya. Zlovzhyvannya pozyvachem protsesualnym pravom pry vykorystanni pravovykh mekhanizmv, peredbachenykh st. 207 Tsyvilnogo protsesualnogo kodeksu Ukrainy // Porivnyalno-analitychne pravo. 2013. # 3-1. S. 148-150.
12. Sukhonos V. V. Teoriya derzhavy i prava: pidruchnyk. Sumy: 2014. 544 s.
13. Zagalna teoriya derzhavy i prava: [Pidruch. dlya stud. yuryd. vyschykh navch. zakl.] / M. V. Tsvik, O. V. Petryshyn, L. V. Avramenko ta in.; Za red. M. V. Tsvika, O. V. Petryshyna. Kharkiv, 2009. 584 s.
14. Tsal-Tsalko Yu. Yu. Vidobrazhennya problematyky zlovzhyvannya protsesualnymy pravamy // Zlovzhyvannya tsyvilnymy protsesualnymy pravamy: shlyahy protydyi: materialy kruglogo stolu (m. Odesa, 27 lystopada 2015 roku). Odesa, 2015. S. 48-51.
15. Kuzhin H. Obovyazok dobrosovisnogo zdiysnennya prav u tsyvilnomu protsesi // Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya yurydychna. 2012. Vyp. 56. S. 255-259.
16. Yaneva R. R. Ponyatie i znachenie printsypa dobrosovestnosti v grazhdanskom protsessualnom prave // Trudy Orenburgskoho instituta (filiala) Mosk. gos. yuryd. Akademii. 2013. # 17. S. 72-79.
17. Shtefan M. Y. Tsyvilne protsesualne pravo Ukrainy: Akademichnyy kurs: Pidruch. dlya studentiv yuryd. spets. vysch. navch. zakl. K., 2005. 624 s.
18. Nevestyuk S. V. Mekhanizm tsyvilnogo protsesualnogo regulyvannya: avtoref. dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.03. K., 2017. 20 s.

Надійшла до редакції 27.03.2017 р.

Штефан А. Злоупотребление гражданскими процессуальными правами как процессуальный юридический факт. В статье изложена научная теория о принадлежности злоупотребления гражданскими процессуальными правами к отдельной разновидности процессуальных фактов-действий. Проведен анализ сущности этого правового явления, осуществлено его сравнение с категорией правонарушения, рассмотрен критерий добросовестности как основание для разграничения правомерного поведения и злоупотребления гражданскими процессуальными правами, предложено авторское определение понятия злоупотребления гражданскими процессуальными правами.

Ключевые слова: злоупотребление процессуальными правами, добросовестность, процессуальный юридический факт

Shtefan A. Abuse of civil procedural rights as a procedural legal fact. Procedural legal fact is a real action (inaction), whose legal model provided in the rules of civil procedural law and whose commission is able to generate procedural implications regarding to the nascence, the transformation, the proper operation (development) or the termination of civil procedural relationships.

According to the traditional classification of legal science, on the basis of volitional criterion, legal facts divided into events and conditions that are independent of human will and actions that are the result of some volitional expression. In turn, the legal actions are taken to classify as legitimate and illegitimate. This classification does not cover all of possible procedural behavior that is able to influence on the civil procedural legal relationships. In numerous cases the procedural implications in the case are arising from the offense of abuse of civil procedural rights that is not a legitimate or illegitimate act.

Legitimate actions are undertaken in accordance with the law. Abuse of procedural rights formally meets the requirements of the law but aimed at achieving a purpose other than the actual exercise of the right.

Illegitimate actions are undertaken with the violation of civil procedural law. The compliance with the nature of abuse of procedural rights and violation can be detected by analyzing of elements of violation:

- 1) a subject as a person who commits certain acts;
- 2) a subjective side as a set of intent, motive and purpose, that are reflecting the attitude of the subject to the action exerted on them. Concerning to abuse of procedural rights we can talk about the existence of intent (willful and deliberate nature of the action), a motive (need to obtain a certain result) and goals (achieving of the desired result or preventing of occurrence of adverse effects);
- 3) an object as public relations and values, protected by law;
- 4) an objective side as the outward expression of an offense which is a mandatory element of the violation.

Acts committed by abuse of procedural rights do not apply to illegal because they does not occur the violation of law. Abuse of procedural rights formally corresponds to legitimate actions but this formal legitimacy is not in accordance with principles of civil procedural law and the purpose of the procedural regulation. Committing of abuse is directed at achieving a purpose other than the actual implementation of the law according to its assignment.

Abuse of procedural rights is the use of the opportunities provided by the law within a certain subjective rights, contrary to its purpose which is defined in the Civil Procedural Code directly or follows from the general principles of civil procedural regulation.

This provides reasonable grounds to decide that the abuse of civil procedural rights is a special kind of actions that could give rise to procedural consequences and, therefore, is an independent kind of procedural facts-actions.

Key words: abuse of civil procedural rights, good faith, procedural legal fact